

отримати свої оцінки. Але в реальному житті немає богів, а оцінки необхідні, люди мають потребу в них для формування уявлень про себе та інших. Самооцінки особистості та рівень її самоповаги залежать від багатьох обставин, в тому числі від того, до якої етнічної групи вона належить. Тому етнічна приналежність, особливо на Заході, грає велику роль. Етнічні оцінки та самооцінки отримують шляхом порівняння. І в боротьбі за високі оцінки та сприятливе порівняння з'являються етнічні конфлікти [1, Р. 143].

Це, по суті, соціально-психологічний підхід до проблем етнічної самооцінки і конфліктів, оскільки вже вводяться поняття соціального порівняння, психології морального розвитку та критеріїв психічної зрілості.

Література

1. Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict. – Berkeley, CA: University of California Press, 1985. – 706p.

МАКАРЕНКО Н.Г., канд. філос. наук, доцент (Київ)

АСИМЕТРИЧНІ ВІЙНИ ЯК ВИД СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ

Феномен асиметричного збройного конфлікту, під яким розуміють «випадки політичної поразки розвинених країн у збройних конфліктах проти слабших супротивників» [6, с.29], став у центр уваги багатьох дослідників. Сучасні війни в Іраку і Афганістані, а слідом за ними війна в Україні, є прикладом феномену, коли розвинені, оснащені високотехнологічною могутньою зброєю країни можуть виявитися уразливими і незахищеними, а наявна військова сила недостатня, щоб забезпечити необхідний рівень безпеки і нейтралізувати противника.

Термін «асиметричний конфлікт» був введений в науковий обіг Е. Маком, який в опублікував статтю «Чому великі держави програють малі війни: політика асиметричного конфлікту» (1975 р.). Основою запропонованої концепції був аналіз причин політичної поразки США у війні у В'єтнамі. Одночасно Е. Мак розглянув інші випадки поразки розвинених країн. Термін «асиметричний конфлікт» став популярним. Т. Паул в монографії «Асиметричні конфлікти: війни, ініційовані слабкими державами», опублікованій у 1994 р, посилався на роботу Е. Макка, але по-своєму інтерпретував асиметричний конфлікт – як «конфлікт між двома державами, що володіють нерівними військовими та економічними ресурсами» [7]. У 2003 р. вийшла монографія Г. Мерома «Як демократії програють малі війни: держава, суспільство і поразка Франції в Алжирі, Ізраїлі, Лівані, США і В'єтнамі». Г. Мером розвиває ідею Е. Макка про те, що однією з причин поразки є нездатність демократичних суспільств вести малі війни, що обумовлено внутрішніми обмеженнями політичного і морального характеру [4].

Найбільш активно в рамках теорії асиметричного конфлікту розробляється гіпотеза про стратегії і способи боротьби як вирішальний чинник перемоги або поразки в асиметричному конфлікті. Саме в такому ключі написана монографія А. Аррегін-Тафта «Як слабкі виграють війни: теорія

асиметричного конфлікту» [1]. Автор застосував теорію стратегічної взаємодії (strategic interaction) для пояснення причин парадоксального результату асиметричних конфліктів.

Будь-який агресор, готуючись до війни, забезпечує собі перевагу над противником. Не домігшись суттєвої переваги, він просто не почне бойових дій і відмовиться від своїх планів. Перевага може бути кількісною, якісною або кількісно-якісною. Вона проявляється в характеристиках озброєння, бойовій виучці особового складу або в майстерності організації ведення бойових дій і досягається нарощуванням бойового й чисельного складу військ (сил і засобів), їх раціональною організаційною структурою, застосуванням кращих систем управління, вибором форм і способів бойових дій, що найбільш повно відповідають умовам обстановки. Наявність такої переваги однієї сторони над іншою і обумовлює асиметрію збройної боротьби як мінімум на початковому етапі [6, с.30].

Після терактів 2001 р. термін «асиметричні загрози» ототожнюють з міжнародним тероризмом, а також у разі небезпек з придбанням ЗМЗ міжнародними терористичними групами. Початок військової операції в Іраку (2003) і нездатність коаліції найсильніших держав завершити війну відповідно до початкових планів – встановити повний контроль над країною після розгрому її збройних сил, перехід військових дій в партизанську війну – фахівці кваліфікують як приклад класичного «асиметричного конфлікту» і порівнюють з війною у В'єтнамі. В іракському конфлікті виявила себе явна диспропорція силових можливостей противників, їх статусів і тактики військових дій. Партизанські війни в умовах окупації або колоніального правління, національно-визвольні рухи були зараховані до розряду асиметричних конфліктів ще у 1960-і роки. Сьогоднішні реалії змушують повернутися до їх аналізу як особливого типу збройного протистояння. Виділивши співпадаючі елементи названих випадків, можна визначити деякі основні риси асиметричних конфліктів: непередбачуваність результату при явній невідповідності силових можливостей і статусів протидіючих сторін; використання слабким учасником стратегії пошуку «слабкості сильного»; звернення слабкої сторони до заборонених засобів ведення військових дій; тактика «непрямих» військових дій, яка застосовується слабкою стороною; нездатність сильної сторони відстояти свої позиції і надійно придушити слабого [6, с.30].

У роботі «Чому великі нації програють малі війни?» [3] Ендрю Макк зауважив, що за нерівністю силових можливостей учасників конфлікту можуть ховатися і більш важливі асиметрії – асиметрії відношення до конкретної війни і асиметрія спроможності країн домогтися мобілізації суспільства в інтересах її ведення. Другий тип асиметрій проявляється в дихотомії «обмеженої» і «тотальної» війни або застосуванні асиметричних тактик - дії партизанських груп проти регулярної армії. Нерідко цей тип і пояснює причини перемоги слабого і поразки сильного.

Головне посилення роздумів цього автора, яке торкається й України в тому числі, полягає у тому, що програє війну той, хто втратив політичну волю до її продовження, а найважливішою умовою наявності такої є суспільна підтримка цілей війни. На думку Е Мака, демократичні країни часто програють «малі війни» на «внутрішньому фронті» [3], оскільки бувають не в змозі мобілізувати суспільство на продовження війни та представити переконливі виправдання її цілей, людських жертв і матеріальних витрат, і тоді війна втрачає легітимність в очах нації. І лише ті країни, які дійсно ведуть війну в ім'я значущої загальної ідеї, здатні протягом довгого часу забезпечувати мобілізацію матеріальних і людських ресурсів для досягнення перемоги над переважаючим за силою противником.

Іншу характерну рису асиметрії сучасним війн підкреслив Р.Арон. У фундаментальній праці «Мир і війна між народами» він зазначав, що причина поразки великих держав у колоніальних війнах ХХ століття могла бути пояснена асиметрією відносин «повстанець-колонізатор» [2, с.84]. Крім нерівності сил, Р. Арон виділив асиметрію «волі, інтересу, антипатії у войовничому діалозі консерваторів і повстанців», яка «стала останньою причиною того, що французькі автори називають поразкою Заходу» [2, с.86]. Асиметрія волі та інтересу пояснює, чому в 1960-х роках формально сильна держава (Франція) відмовляється від продовження боротьби з більш слабким противником (Алжир).

З урахуванням сказаного вище важливим методологічним завданням прогнозування перспектив збройних конфліктів є не просто порівняльне вивчення можливостей протиборчих сторін, а виявлення можливостей як симетричного, так і несиметричного використання тих чи інших складових їх потенціалів. При подібному аналізі важливо виділяти як відносно стійкі («структурні»), так і мінливі («динамічні») характеристики конфліктів. Під першими розуміються силові і ресурсні можливості, легально-правовий статус сторін, їх цілі, стан відповідних спільнот та їх ставлення до даного конфлікту. Другі – це наявні у кожній зі сторін стратегії і тактики, що застосовуються для компенсації очевидних силових нерозмірностей [6, с.32].

Прагнення враховувати специфіку асиметричних конфліктів було помітно в міжнародній політиці протягом усієї другої половини ХХ століття. Насамперед, держави намагалися модифікувати стратегію військових дій, враховуючи особливості боротьби проти відносно слабких противників. У цьому сенсі переважали наступні тенденції: розробка сценаріїв прямих військових зіткнень обмеженого масштабу (стратегії «локальних воєн», «обмежених воєн», «конфліктів низької інтенсивності»); підготовка збройних сил до ведення бойових дій невеликими за чисельністю контингентами спеціально підготовлених військ; ведення превентивних дій проти нерегулярних формувань з використанням даних розвідки й агентурних мереж; здійснення заходів для забезпечення контакту з місцевим населенням, під гаслами захисту якого виступає більш слабкий супротивник, а також надання військової та матеріальної підтримки групам своїх прихильників у місцевих

громадах; обмеження масштабів бойових операцій і перехід до невійськових способів тиску на слабого супротивника [6, с.32].

Якщо виділяти соціогуманітарний аспект сучасних асиметричних війн то можна виділити наступні тенденції: перехід до більш обережного, дозованого застосування військової сили; відхід від прямих військових інтервенцій у внутрішні конфлікти іноземних держав; більш активне використання невійськових способів тиску; зміни у підходах до переговорного процесу, тощо. Яскравим прикладом таких перемовин стали Мінські домовленості, які дали змогу Україні наростити свій військовий потенціал, стримати просування гібридних військ РФ вглиб України та зруйнували плани Кремля на розкол України та створення Новоросії.

Американський військовий експерт Джек Маккуин (полковник армії США) у статті «Гібридна війна» [5] визначив гібридну війну як основний метод дій в асиметричній війні, що ведеться на трьох вибіркових видах поля бою: (1) серед населення зони конфлікту, серед тилового населення, (3) серед міжнародного співтовариства. Певним практичним підтвердженням актуальності теоретичної моделі, запропонованої Дж. Макуеном, відразу став російсько-грузинський політико-воєнний конфлікт серпня 2008 р. довкола Південної Осетії та Абхазії.

Свого повного та цілісного образу «гібридна війна» набула саме в російсько-українському конфлікті довкола регіону Донбас. Попередньо підсумовуючи, можна визначити таку її модель–схему:

Гострий локальний конфлікт на сході України – за все менш приховуваної участі Росії – є перш за все кризою регіональної системи безпеки. Ключова причина цього – відсутність дієвих міжнародних механізмів стримування та протидії, в яких би доповнювалися структурні (передусім політико-правові) та функціональні (передусім політико-військові) важелі.

Показовим є перш за все неспрацювання стандартів та механізмів т.зв. «Будапештського меморандуму» 1994 р. (перш за все – через нормативно-функціональну «слабкість» самого Документу).

Література

1. Arreguin-Toft I. How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict /Ivan Arreguin-Toft. – New York, Cambridge University Press, 2005. –Р. 96-128/
2. Арон Р. Мир и война между народами / Ред. В.И. Даниленко. – М.: Nota Bene, 2000. – 880с.
3. Mack A. Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict / A. Mack // World Politics. 1975. Vol. 27. No 2. 7.
4. Merom G. How democracies lose small wars: State, society, and the failures of France in Algeria, Israel in Lebanon, and the United States in Vietnam./ Gil Merom. – Cambridge University Press. – 2003 – 310 p.
5. McCuen JohnJ. Hybrid Wars // Military Review, March– April 2008. – <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mccuen08marapr.pdf>
6. Леонов В. В., Ворович Б. О., Парадокс асиметрії в сучасних міжнародних збройних конфліктах// В. В.Леонов, Б. О. Ворович, // Збірник наукових праць

Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – № 1. – 2016. – С. 29-34.

7. Paul T. V. *Asymmetric Conflicts: War Initiation by Weaker Powers*/ Thazha Varkey Paul. – Cambridge University Press, – 1994. – 253p.

СТАРОДУБ М. І., аспірант кафедри психології та педагогіки, НаУКМА (Київ)

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ОСІБ ПІЗЬНОГО ЮНАЦЬКОГО ВІКУ В СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЯХ: СТРАТЕГІЇ ПІДХОДУ ПРОТИ СТРАТЕГІЙ УНИКНЕННЯ

Пізній юнацький вік визначається у психології як період від 18 до 23 років [1]. Цей період пов'язаний із переходом від дитячого віку до дорослого, самоідентифікацією, визначенням власного місця у соціумі та вибором напрямку власного життєвого шляху. Це являє собою першу значну відповідальність молодой людини перед самою собою, і, відповідно, створює велике стресове навантаження на її психіку. Саме тому дослідження копінг-стратегій осіб пізнього юнацького віку в стресових ситуаціях є актуальним [2]. У дослідженні стресу та копінг-стратегій визначають два головних концепти реакції на психологічне навантаження – «знаходження підходу» (approach) та «уникнення» (avoidance). Це метафори когнітивної та емоційної діяльності, яка направляється «до» або «від» загрози [2]. Переваги стратегій уникнення полягають в тому, що вони можуть знижувати рівень стресу та не давати тривожності досягти критичного рівня. Стратегії підходу, з іншого боку, дають можливість діяти адекватно, помічати та використовувати зміни ситуації, роблячи її більш контрольованою. Стратегії підходу також роблять можливим вивільнення афекту [4].

Наша гіпотеза полягає в тому, що більшість молодих людей не готова до «дорослих навантажень», і не знає як справлятися зі стресом, який приносить доросле життя, і саме тому вони, здебільшого, використовують стратегію «уникнення», тобто споживання алкоголю, паління, ігроманію, шопоголізм, переїдання, інші види залежностей, тощо. При цьому, розвинення характерних копінг-стратегій у юності може направляти особу по більш або менш адаптивній траєкторії розвитку, а також може ставати прекурсором розвинення шаблонів копінгів у дорослому віці [2].

Є три важливих фактори оцінки ефективності копінгів: момент, в який оцінюється ефективність; можливість контролювати аспекти стресової ситуації; пасування стилю копінгів до окремих вимог стресової ситуації [4].

Стратегії уникнення виявляються ефективними у випадках, коли результати є моментальними або короткостроковими, в той час як стратегії пошуку підходу виявляються ефективнішими коли результати є довгостроковими. Уникнення може бути корисним лише впродовж обмеженого періоду часу, і може мати свою ціну пізніше. Уникнення часто буває вигідною формою копінгів протягом початкового періоду, коли емоційні ресурси обмежені. Уникнення краще за пошук підходу коли ситуація неконтрольована, в той час як пошук підходу кращий, коли є можливість контролю [4].